

NYELVI IDENTITÁSOM A KÉTNyelvűségben

Amint a két kultúra és a két nyelv (szlovén, magyar) közeledik egymáshoz, úgy szaporodnak köztük a vergődő lelkek, akik kettős utat járnak, két lélekből csinálnak egyet, vagy egymás mellett élnek. Nem tudom. Nem tudhatom. De, az egész biztos, hogy fel kell döbbenie ebben a lélekből a *felelőségnek*. Mi lesz belőlük, és fel kell csillania a reménynek is, mi lehet belőlük. Századunkban, amely főleg itt a Muravidéken a két kultúra elkeveredésének a korát éli – a multikulturalizmus –, számomra kérdésessé válik, hogy a több évszázada ápolt magyar nemzetiség úgynevezett „népi ízei” benne lesznek-e multikulturális léthelyzetben? És szükség van-e olyan kétnyelvűségre, amely nem *sorsszerű*, hanem megcsinált, hivatalosított vagy történelmi és politikai döntések eredménye? Nem tudom.

Én egészen másképpen szeretném hinni, hiszen nekem is van benne részem. Én úgy képzelem el, hogy a két sors közű került emberek kétnyelvűsége, amelynek az a célja, hogy a sorsunk összeköt és ezzel a nyelvünk is! Csak ez a kiút van. Ezt is sorsszerűen választjuk, mert az identitásunk és másság iránti nyitottságunk ezt diktálja. Talán, ez volna kiindulópontom az elmélkedéshez, de a kompromisszumokat az ember nehezen hozza meg, számos traumát, kishitűséget, esetleges lenézést, megalázást, konfliktust, vesztes csatákat kellett átélnem ahhoz, hogy rádöbbszem, csak ez az utam van – a sorsszerűségem vállalása. A sorsszerűség mindig elénk tartja a tükröt. Bele kell néznünk. Igazán őszintén eddig csak Ádám fiammal tudtam erről beszélni, amikor hazafelé indultunk Ljubljánából a sportgimnáziumból, ahol felvételi vizsgát tett. S tudtam, hogy felveszik, és elhagy. Tudtam, hogy szlovénul kell érettségiznie, s tudtam azt is, hogy csak akkor lehet boldog a szlovén sportpályákon, ha a szlovén sport elitjét megismeri, ha befogadják és megtanulja tőlük a szakmát. S aztán nagyon sokáig tartott az autószerződés az út hazafelé, és sokáig tartott a sírásom is, majd feltettem a napszemüvegemet, s megkérdeztem, hogy miért nem kérdezik meg, miért is sírok. Csend volt, zavarba ejtettem a fiamat is, meg a férjemet is. S abban az egy órában filmszerűen lepergett előttem az életem minden képe. Magamat láttam húsz évvel ezelőtt egy másik autószerződésen, amely Budapest felé vitt. Azt mondtam Ádám fiának, hogy: „Tudnod kell, a mai nap sorsszerű számodra, ez a te döntésed és a te sorsod, a te kétnyelvűséged. Hétvégeken itthon és hétközben mobilon is magyarul is beszélünk, s azt kérem tőled, hogy velem mindig magyarul beszélj, mert én vagyok az anyád és én is anyámmal magyarul beszélek. Ljubljánában is élnek jó emberek, szakemberek, keresd meg őket. Minden szakterületnek megvannak a kivételes személyiségei. Még nem tudhatjuk, hogy mi lesz a te utadból. A nyelv csak kísérheti a boldogságot, de önmagában nem boldogság. S vedd úgy, hogy amennyire a szlovének meg tudnak bántani, annyira a magyarok is megbánthatnak. S ebben a te kétnyelvűségemben csak egyre összpontosíts – az emberre.”

Aztán szembe kell néznünk a mával is. Christopher Lasch amerikai történész már 1978-ban megírta az *Önimádat társadalma* című művében (The Culture of Narcissism), hogy az emberek egyre jobban a pillanatoknak akarnak élni, vagyis önmaguknak, nem az elődöknek. Egyre kevésbé érzik, hogy részét képezik az emberi történelem folyamatának, hogy láncszemek lennének a múlt és a jövő felé tartó nemzedékek sorában. Ez egy haladó életforma, olyan kulturális válság, amely minket is elért. S ennek egyik legfontosabb tünete a múlt lebecsülése. Félek, hogy az individualizmus erősödése gyengíti a másság iránti érzékünket, tehát az arra való képességet és kedvet, hogy magunkból kilépve keressük a találkozást azzal, ami rajtunk kívül van. Ezt a fiatalok körében érzem erőteljesebben, életüket nem a közösség hagyományos értékeiből szabályozzák, hanem a személyes kapcsolatiakból. Hogy mennyire lesz a kétnyelvűség univerzális érték a Muravidéken, ahol létrejött az Európai Unió keretében, és a modern tömegkommunikáció milyen tartalmakkal tölti meg a hétköznapi ember életét? Ez is jobban megválaszolhatóbb volna, ha szociológiai és nyelvi kutatásokat végeznének, de erre sem látok manapság megnyugtató példát.

Az identitás és az anyanyelv szorosan összetartozik. Általános tapasztalat kétnyelvűségi, illetőleg kisebbségi viszonyok közt, hogy az identitás gyengülésével kéz a kézben jár az anyanyelvet megtartó hajlandóság gyengülése is. Kimondható, hogy a szóban forgó közösségek számára (mindegy, hogy milyen okokból) nem fontos az

identitásuk, akkor nincs az a nyelvmegtartási program, amellyel az érintett nyelvek hosszú távon életben tarthatók volnának (Kiss J., 2008).

Hogy milyen típusú a muravidéki magyarok identitása? Védekező, önigazoló vagy közömbös? Valószínű mind a három. A magyar közösség mindenkori helyzetétől függően. A helyzetet is figyelembe kell venni. Az is meghatározó, hogy az értéktulajdonítás milyen nyelven folyik a kétnyelvű oktatásban. Szerintem a mi kétnyelvűségünkben addig őrizzük meg eredeti nyelvünket, a magyar nyelvet, amíg az értéktulajdonításnak értelmét látjuk a magyar nyelv által. És akkor fog igazán megmaradni, ha fejleszteni is tudjuk (nyelvújításokkal), és kiépítjük a szaknyelvünket. Félelem? Éberség? Kockázat? Mindhárom ismérv benne van. A kis nyelvek és kultúrák nem keltenek a nagy piacon, csak belső, kisebb vagy kicsi piacokon.

A világon az együttélésnek több formája van. Nyelvileg is eltérő kultúrákban százmilliók számára természetes életforma a kétnyelvű vagy többnyelvű léthelyzet. A Muravidéken a mi kétnyelvű együttélésünk csak 1920 után lett kisebbségi sorsba került magyarok kétnyelvűvé vált együttélése, amely politikai döntés eredményeként jött létre. Apponyi Albert híres trianoni védőbeszédét olvasva, amely 1920. január 16-án Trianonban hangzott el, Párizs mellett, a következő gondolatot idézném: „Azoknak a sorsa fölött döntöttek, akik ott képviselve nincsenek.” Ez is sorsszerű döntés volt, és régóta tart, sőt az Európai Unióba lépve sem oldottuk meg. Szerintem megmaradt kisebbségi sorsnak, csak másféle körülmények közé kerültünk. Az Európai Unió 2000-ben elfogadta az Európai Alapjogi Chartát, amelyben az Európa Tanács politikusai megfogalmazták azokat a jogokat, amelyek alapján nagyobb védelmet nyújtanak a regionális és kisebbségi nyelveknek. Számomra ez sem megnyugtató, mert túl sok a regionális és kisebbségi nyelv, hiszen mintegy 60 van belőlük az Európai Unió területén. S közülük a muravidéki magyar nyelv, mint kisebbségi nyelv vagy regionális nyelv, vagy a kettő egyben, még csak hivatalosan sincsen feltérképezve, vagy a saját közegünkben, ahol a magyarság él, szakmai vagy tudományos szinten, illetve fórumokon megvitatta, vagy írásos formában, dokumentumszerűen rögzítve.

Egyszerűen úgy érzem, nem kapott eléggé nyilvánosságot ahhoz, hogy a tudományos elméletek nyelvi értékmezőjébe kerülje, a muravidéki magyar nyelv megválaszolatlan kérdéseit fel lehessen vetni, és megtalálni akár tudományos szinten is a problematikus kérdések megválaszolását. A tudomány általában, akár a nyelvtudomány is azért van, hogy felvesse a problémákat, tanulmányozza, és válaszokat adjon rá, még akkor is, ha ez itt a Muravidéken immár ötven éve aktuális téma. Ha nem képes erre, akkor marad a sorsszerűség. Azért sors, mert el kell tudni viselni! Mit kell elviselni? Erre annyi választ kaphatunk, ahány kisebbségben élő ember létezik. Nekem el kell viselnem talán az érzelmi telítettségű vitákat ebben a környezetben, eltérő nemzetfelfogásokat, társalanságot a magyar nemzetiség könyvtárügyében, a modern oktatási programok néha nem integrált pluralizmusát, főleg a szaknyelv területén, azt is, hogy a gyerekek a nyilvánosság előtt a többségi nemzet nyelvén beszélnek, otthon a magánszférájukban pedig anyanyelvükön, de azt is, hogy nemcsak nyelvoktatás szükséges, hanem érték közvetítés is, amely alapja volna egy erős identitásépítésnek. Ha a magyarokat a világon, de a Muravidéken is a nyelvük köti össze és nemcsak a vallásuk, akkor sokkal több pénzt és szellemi energiát kellene áldozni a magyarnyelv-oktatásra. Ezzel a nemzetiségi politikában tisztában kellene lenni!

Alapvető kérdés az is, hogy kik adtak nyelvi programot a muravidéki magyaroknak a nyelvi fejlődésük érdekében? Iskolák, önkormányzatok, a magyar média, netán a szülők? Ez a nép a Muravidéken, főleg Lendva vonzáskörében, ahol zömében él a magyarság, akkor tud fennmaradni, ha elitté válik a saját közegében. Értsük az elit fogalmát bármilyen szinten. A magyarság sorskérdése olyan nehéz fogalom, hogy nehéz rá egyértelmű programot adni. Kertországszerű nyelvi sziget legyünk, minőségi mezőgazdasággal, hiszen zömében falvakban élnek a magyar identitású emberek. Vagy a vállalkozó kisiparosok közege legyen, amely erősíti a magántulajdonát és a munkájából él? Vagy van-e egy harmadik út?

Egy új rend, az új kultúrájával versenyző új magyar, de európai szellem is, tehát a fiatalokban kialakuló új identitás, amely feleletet tudna adni a mai kor kihívásaira is, de megőrizné a magyarság több évszázados gyökereit? Az elvárásaim a fiataloktól főleg az volna, hogy ne akarjanak hitvány emberek lenni, akiknek az előmenetele ne csak az összeköttetéseiktől függjön. Mert mi van akkor, ha nem lesz jó összeköttetésük, kapcsolati rendszerük, akkor magukból kell meríteniük. A társadalmi súlyuk, ha magyar lesz még, mégiscsak nemzetiségi sorstól fog függni, és az identitásuktól. Tehát, szükségük lesz magyar identitásra is a kétnyelvűségben, mert úgy egyszerűen nem vándorolhatnak ki önmagukból.

Összegzésként elmondhatom, hogy a magyar nemzetiségnek kellhet pénz, pártfogás, erkölcsi támasz, de igazán csak az egész magyar nemzet/nép visszatért életbizalma tarthatja fenn létezésünk súlyát. Hogy miért teszem ezt a merész kijelentés? Mert a magyar nemzetiség helyzetéből a Muravidéken csak akkor nem szöknek meg – kihalásba, árulásba, idegenségbe – a magyarok, ha ebből a helyzetből sorsot tudnak csinálni, a tengésből küldetést, ki-ki a maga lelkiismerete és lehetőségei szerint. Az Európai Unió liberális politikája eltörölte a tagállamainak a határait, de a magyar nemzetiség sorsa a Muravidéken megmaradt, folytonosságában nem szakadt meg, hiszen mégiscsak kisebbségi sors és identitás maradt. Véleményem szerint, még nagyon sokáig ebben a léthelyzetben kell működnünk. Éppen ezért egy új politikai és társadalmi formáció keretében, tehát az Európai Unióban és az önálló Szlovén Köztársaságban eléggé elgondolkoztató, hogy milyen identitások alakulhatnak ki a magyarság köreiből, itt a Muravidéken, s ezek az identitások mennyire lesznek életképesek, illetve mennyire lehet ezeket nyelvtérrel, nyelvújítással és nyelvfejléssel megtartani? Kertész Imre Nobel-díjas magyar író sorstalan-ságáról írta a híres regényét *Sorstalanság* címmel, amely világsiker hozott neki, én mint muravidéki magyar költő a sorsszerűségemet tartom fontosnak az identitással kapcsolatosan a kétnyelvűségben.

IRODALOM:

Könyvek, kéziratok:

- DEBELJAK, Aleš: *Lanski sneg: eseji o kulturni in tranziciji. Maribor. Aristej, 2002*
DEBELJAK, Aleš: *Na ruševinah modernosti: institucija umetnosti in njene zgodovinske oblike. Ljubljana. 1999*
DEBELJAK, Aleš: *Európa európaiak nélkül. Budapest. Napkút Kiadó, 2006 (Fordította: Gállos Orsolya)*
GÖNCZ László: *A muravidéki magyarság 1918–1941. Lendva. Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2001*
GÖNCZ László: *A muravidéki kulturális identitás egykor és ma. Hagyományok és perspektívák Lendva. 2006*
KISS Endre–Hudra Árpád: *A globális falutól a tudás társadalmáig. Budapest. Aranykönyv Kiadó. 2006*
KISS Endre: *Globalizáció és/vagy posztmodern. Budapest–Székesfehérvár. Kodolányi János Főiskola. 2003*
KOVÁCS Attila: *Földreform és kolonizáció a két világháború között. Lendva. MNMI 2004*
NÉMETH László: *Sorskérdések. Budapest. Magvető Kiadó. 1989*
THOMKA Beáta: *Kulturális azonosság, narrativitás, vizualitás. (Kézirat). Pécs. 2005*
THOMKA Béla: *Európa társadalomtörténete a 20. században. Budapest. Osiris. 2009*
ZÁGOREC-CSUKA Judit: *A szlovéniai magyar könyvkiadás-, sajtó- és könyvtártörténet 1945-től 2004-ig. Lendva. MNMI 2006*
ZÁGOREC-CSUKA Judit: *A családom anyanyelve a muravidéki magyarság identitásának a tükrében. Pilisvörösvár. Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület. 2008*

Tanulmányok, cikkek:

- BÁRCZI Zsófia: *Irodalom és identitás. Identitás-Nyelv-Irodalom. Pilisvörösvár-Dunaszerdahely. 2008. 116–120.*
GÖNCZ László: *Muravidéket 60. esztendeje csatolták vissza Magyarországhoz. Népszerűség. 2001. április 12. 5.*
KISS Endre: *Mitől függ az európai identitás? <http://www.inco.hu/inco9/global/cikk1h.htm>*
KISS Endre: *Az Európai Unió válsága. <http://www.pointernet.pds.hu/kissendre/europa/20050711135955427000000200.html>*
MÁK Ferenc: *A nagyok gondjainak peremén – a muravidéki magyarság története 1990–2005. Muratáj '05. Lendva. MNMI. 2006. 1–2. sz. 29–106.*
VERES Valér: *Az erdélyi magyarok és románok közösségi identitása a társadalmi struktúra tükrében. <http://www.mtapti.hu/mszt/20004/veres.htm>*
ZSEBŐK Csaba: *A hetedik síp. Bence Lajos a szlovéniai magyar kultúráról. Demokrata. 2006. április 27. 58–*